



שמירת הלשון בצבא

יש עוון גדול מזה עד מאד והוא בכלל לא זה, והוא **לשון הרע**, והוא המספר בגנות חבריו **אף על פי שאומר אמת, אבל האומר שקר נקרא 'מוציא שם רע'** על חבריו (וחטאו חמור יותר ממספר לשון הרע).

❖ **האם מותר לספר עובדה נכונה שלילית, על חבר מהמחלקה השנייה?**

ג. אופן סיפור לשון הרע

מבואר ברמב"ם:

רמב"ם הלכות דעות פרק ז הלכה ה:

אחד המספר בלשון הרע **בפני חבריו או שלא בפניו**, והמספר דברים שגורמים אם נשמעו איש מפי איש, להזיק חבריו בגופו או בממונו ואפילו להצר לו או להפחידו - **הרי זה לשון הרע**.

❖ **האם ישנה הבחנה, האם החייל שמדברים עליו נוכח או לא נוכח בשעת האמירה?**

החפץ חיים מבאר, שחל איסור לבטא את דברי הגנאי בכל דרך שהיא:

חפץ חיים הלכות לשון הרע כלל א הלכות ח-ט:

איסור זה של לשון הרע, הוא בין אם הוא מספר עליו בפיו ממש, או שהוא **כותב עליו** דבר זה במכתבו. וגם אין בו חילוק בין אם הוא מספר עליו הלשון הרע שלו בפירוש, ובין אם הוא מספר עליו הלשון הרע **בדרך רמז** - בכל גווני (בכל אופן), בכלל לשון הרע הוא.

ודע עוד, דאפילו אם בתוך הגנות שגינה את חבריו, **גינה את עצמו גם כן** בזה הגנות גופא (עצמה), ואפילו הקדים להתרעם על עצמו בזה, אפילו הכי (למרות זאת), מכלל דלטוריא לא נפיק (לא יצא מכלל דיבור רכילות).

האם לדעתך, המשפטים הבאים מוגדרים כלשון הרע:

- ❖ **'אני ודני אף פעם לא איחרנו לשמירה' (שיעול..).**
- ❖ **'אביעד הוא בחור ישר, הוא אף פעם לא רימה את המפקד' (הודעה בוואצאפ, עם סמיילי קריצה).**

חפץ חיים הלכות לשון הרע כלל ג הלכה ה:

ויש עוד הרבה אופנים בבעלי לשון הרע המספרים דרך רמאות. והוא, שמספרים העניין לפי תומם על חבריהם כאילו אינם יודעים שדבר זה שדיברו לשון הרע הוא, או שאלו מעשיו של פלוני - כל זה וכיוצא בזה, בכלל לשון הרע הוא.

הקדמה:

להקפדה על שמירת הלשון, ישנה חשיבות יתירה במסגרת הצבאית, על אף האתגר הגדול הכרוך בכך, כפי שכתוב בתורה (דברים כג, י-טו): **'כִּי־תֵצֵא מִחֲנֶה עַל־אֹיְבֶיךָ וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דְּבַר רָע... כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מֵתֵהִלֶּךָ בְּקֶרֶב מִחֲנֶה לְהִצִּילְךָ וְלִתֵּת אֹיְבֶיךָ לְפָנֶיךָ, וְהָיָה מִחֲנֶיךָ קְדוֹשׁ, וּפִירַשׁ הָרַמֵּב**: 'שנמנענו בצאתנו מחנה על האויבים, מכל דבר רע, כגון שפיכות דמים וזולתו מן העבירות הגורמות סילוק השכינה מן המחנה... ודרשו בספרי... 'אף כל מעשה שגלו עליו כנענים ומסלק את השכינה (אסור במחנה). **כשהוא אומר דְּבַר - אף על לשון הרע**."

עוד מובא בתלמוד הירושלמי: 'דורו של אחאב, עובדי עבודה זרה היו, ועל ידי שלא היה להן דילטורין (הולכי רכיל) - **היו יורדים למלחמה ונוצחים**'. מה שאין כן בסוף ימי מלכות שאול, שאף על פי שלא היה בהם עוון עבודה זרה, ואף היו לומדי תורה רבים, בכל זאת היו מפסידים במלחמותיהם, משום שהיו בהם בעלי לשון הרע.

בגיליון זה נעסוק בכמה כללים הלכתיים של איסור לשון הרע ורכילות, בדגש על המצוי במסגרת הצבאית.

א. חומרת איסור לשון הרע

נאמר בתורה (ויקרא יט, טז):

'לֹא־תִלֶּךָ רֵכִיל בְּעַמֶּיךָ, לֹא תַעֲמֹד עַל־דָּם רֵעֶךָ, אֲנִי ה'.

ומבואר ברמב"ם:

רמב"ם הלכות דעות פרק ז הלכה א:

המרגל בחבירו **עובר בלא תעשה**, שנאמר 'לֹא־תִלֶּךָ רֵכִיל בְּעַמֶּיךָ', ואף על פי שאין לוקין על דבר זה, עוון גדול הוא וגורם להרוג נפשות רבות מישראל, לכך נסמך לו ו'לא תַעֲמֹד עַל־דָּם רֵעֶךָ'.

מלבד לאו זה, מונה ה'חפץ חיים' בספרו עוד **שלושים מצוות** מן התורה, שהמדבר או השומע לשון הרע עלול להיכשל בהן בתנאים שונים, וניכרת מכך ההקפדה היתירה של התורה על שמירת הלשון.

ב. רכילות, לשון הרע, והוצאת שם רע

רמב"ם הלכות דעות פרק ז הלכה א:

אי זהו **רכיל**? זה שטוען דברים והולך מזה לזה ואומר 'כך אמר פלוני' (דבר רע), 'כך וכך שמעתי על פלוני' (שעשה דבר רע), אף על פי שהוא אמת הרי זה מחריב את העולם.



שמשפרין על חבריהם. **ב.** לא יהיה ניחא ליה (נוח לו) בשמיעת סיפוריהם האסורים האלה. **ג.** גם יעמיד על עצמו שלא להראות לפני המספרין שום תנועה שיראה ממנה שהוא מסכים לדבריהם, אך (אלא) ישב כאבן דומם. ואם יוכל להראות לפנים פנים נזעמים, שיבינו ממנו שהוא אינו מסכים לדבריהם ההבלים, בודאי הוא טוב יותר.

ה. הלכה למעשה

א. אסור לספר בגנותו של הזולת, בין אם הדברים הנאמרים נכונים ובין אם אינם נכונים.
ב. איסור זה, הוא בין כשאומר הדברים בפיו, ובין על ידי כתיבה, ואף ברמז או בדרך שחוק וקלות ראש.
ג. איסור זה, הוא אף כשאומר את הדברים בפני מי שמספר עליו.
ד. אפילו אם בתוך הגנות שגינה את חברו, גינה גם את עצמו - הדבר נחשב ללשון הרע.
ה. אין הבדל בין אם מספר מרצונו החופשי, ובין אם מספר מתוך הכרח כלשהו.
ו. התורה אוסרת לשמוע לשון הרע. אדם שנאלץ לשבת בחבורת אנשים המדברים לשון הרע, ואין ביכולתו להוכיחם או להשתמט מהם ולהסתלק או לאטום אוזניו: **ז.** יחליט בליבו שלא להאמין בשום פנים לדברי הגנאי שהוא שומע. **ח.** יחוש בליבו אי נוחות ואי רצון לשמוע את הלשון הרע. **ט.** לא יראה לנוכחים כל סימן של הסכמה עם דברי המספר. אם הדבר אפשרי, יגלה בפניהם - במילים או בהבעת פנים - את מורת רוחו.
י. לעיתים, ישנו צורך לספר דברים רעים שעשה חייל או מפקד **לתועלת**, ופרטי דבר זה יתבארו בע"ה בגיליון אחר.

גיליון זה נועד ללימוד עקרי הלכות לשון הרע, ולא נכתבו בו כלל הפרטים הנדרשים למעשה בכל מקרה לגופו.

עוד מובא בחפץ חיים:

חפץ חיים הלכות לשון הרע כלל ג הלכה ג:

וראה עוד את גודל איסור לשון הרע, **שאפילו אינו מדבר מתוך השנאה ולא נתכוון בהסיפור לגנותו**, (אלא) רק אמרו **דרך שחוק ודרך קלות ראש** - אף על פי כן, כיון שעל פי אמת דברי גנאי הוא - אסור מן התורה.

ד. שמיעת לשון הרע

כשם שאין לספר לשון הרע, כך גם אסור **לשמוע** לשון הרע:

ספר שמות פרק כג פסוק א:

'לא תשא שמע שוא' אל תִּשָּׂא שְׁמַע שֹׂא עִם רֵשָׁע לְהִיטֵי עֵד חָמָס.

מכילתא דרשב"י על הפסוק הנ"ל:

ומנין אזהרה למספר לשון הרע, **ולמקבל לשון הרע?** תלמוד לומר **'לא תשא'** (וכן) **'לא תשאי'**.

❖ כיצד ינהיג חייל שנאלץ לשבת בחברת חיילים שמספרים לשון הרע?

חפץ חיים לשון הרע כלל ו אות ה:

אם ישב בחבורת אנשים שנתקבצו לעניין מה והתחילו לדבר דיבורים אסורים, **והוא משער שדברי תוכחתו לא יועילו** להם מאומה - תלוי בזה: אם אפשר לו לילך ממסיבתם (מהישיבה איתם) או להניח אצבעו באזניו, מצוה רבה הוא עושה בזה, כמו שאמרו חז"ל בכתובות (דף ה.). אבל **אם אי אפשר לו להישמט ממסיבתם** (מהישיבה איתם), ומשער בעצמו שעצה זו דהנחת אצבעו באזניו גם כן קשה לו מאוד, מפני שילעגו עליו ובודאי לא יעשה עצה זו, על כל פנים יראה אז לזרז את עצמו ולהעמיד על נפשו בעת צרה כזו וללחום מלחמת ה' עם יצרו, כדי שלא יכשל על כל פנים באיסור דאורייתא של שמיעת וקבלת לשון הרע. ולזה **צריך שלושה פרטים שיזהר בהם** מאד, וינצל על ידי זה על כל פנים מהאיסור תורה שיש בהעוון הנ"ל: **א.** יחליט בנפשו בהסכם גמור שלא להאמין לדברי הגנות

והגית בו'

דפי מקורות בהלכה צבאית ללימוד עצמי לחיילי צה"ל

יוצא לאור ע"י הרבנות הצבאית הראשית - ענף ההלכה - בית המדרש להלכה צבאית

מערכת: סא"ל הרב שהם עורקבי רע"ן הלכה, רס"ן הרב דב ברקוביץ רמ"ד הלכה,

סרן הרב דודי גרינפלד מפקד בית המדרש, אע"צ הרב חנניה שפרן

כתיבה ועריכה: רב"ט ר' יהודה בן חיים

הקו הפתוח: 052-9414414. נשמח לשאלות ולתגובות: bmlhalacha@gmail.com

להצטרפות לקבוצת ההלכה יומית לחיילים בוואצפ וקבלת דפי 'והגית בו' (קבוצה שקטה),

סרקו את הקוד הבא:

